

FRAGMENT DEL *TIRANT LO BLANC*

Capítol CXXVII.

Com la Princesa conjurà a Tirant que li digués qui era la senyora qui ell tant amava.

-Digau-me, Tirant -dix la Princesa-: sí Déu vos lleixi obtenir lo que desitjau, dieu-me qui és la senyora qui tant de mai vos fa passar, que si en cosa alguna vos hi poré ajudar ho faré de molt bona voluntat, car molt me tarda de saber-ho.

Tirant posà la mà en la mànega e tragué l'espill e dix:

-Senyora, la imatge que hi veureu me pot donar mort o vida. Mane-li vostra altesa que em prenga a mercè.

La Princesa pres prestament l'espill e ab cuitats passos se n'entrà dins la cambra pensant que hi trobaria alguna dona pintada, e no hi véu res sinó la sua cara. Llavors ella hagué plena notícia que per ella se faïa la festa, e fon molt admirada que sens parlar pogués hom requerir una dama d'amors.

E estant ella ab aquest plaer del que havia vist fer a Tirant, vengueren la Viuda Reposada e Estefania e trobaren la Princesa molt alegre ab l'espill en la mà, i elles li digueren:

-Senyora, d'on haveu hagut tan galant espill?

E la Princesa los recità la requesta d'amors que Tirant li havia feta e dix que jamás no havia oït dir a negú:

-Ne en quants llibres he llests d'històries no he trobada tan graciosa requesta. ¡Quanta és la glòria del saber que tenen los estrangers! Jo em pensava que lo saber, la virtut, l'honor e gentilea, que tota fos en la nostra gent grega; ara conec que n'ha molt més en les altres nacions.
Respòs la Viuda Reposada:

-Ai senyora! E com vos veig caminar per lo pedregal!, que l'un peu va tan que l'altre no el pot aconseguir. Veig les vostres mans de pietat plenes, e los ulls atorguen ço que los altres volen. Digau-me, senyora, ¿és justa cosa ni honesta que la vostra altesa faça tanta festa com feu a un servidor de vostre pare, lo qual ha rebut quasi per amor a Déu en sa casa e és estat llançat per aquell famós rei de Sicília ab gent replegadissa, ab robes d'or e de seda manlevades? ¿E per tal home com aquest voleu perdre la perpetual fama de vostra honesta pudícia, no podent viure en hàbit de donzella ni com a filla d'Emperador, de la qual persecució e infàmia ne serien leses les orelles dels oïnts? Deixau l'honestat a part posada, e gloriejau-vos del que deuríeu abominar, la qual cosa tota donzella se deu llunyar de tals inconvenients qui porten ab si vergonya, com matrimoni desitgen ab vós ésser ajustats, e aquells haveu denegats fins ací ab paraules de falsa hostalera, e haveu decebut, e vera execució del vostre bé, honor e fama, e voleu abandonar e oblidar lo deute que

deveu a natura; e més vos valria morir o no ésser eixida del ventre de vostra mare, que tal infàmia vingués a notícia de les gentes d'honor. E si us ajustau ab ell per amor no lícita, què diran de vós? E si per lícit matrimoni vos ajustau ab ell, feu-me gràcia del títol que té, de duc, comte o marquès, o de rei. No us vull dir més, car no só dona que em contente de paraules on és dubtosa l'execució d'honestat. ¿Voleu que us diga ab tota veritat? En negun temps no heu sabut honestat ni honor de quina color van vestides. Aquesta és la poca coneixença que vós teniu; e molt vos seria, ma filla, morísseu amant honestat que vergonyosament viure.

E donà fi en son parlar. La Princesa estigué molt alterada de les paraules que la Viuda li havia dites, e quasi plorant se n'entrà en lo seu retret; e Estefania après d'ella, dient-li que no es devia tant congoixar, aconhortant-la en la millor manera que podia.

-¿No és fort plaga aquesta -dix la Princesa-, que jo sia subjugada al pare e a la mare, e encara ens causa neguna sia represa per la dida qui m'ha alletada? ¿Què faria ella si m'hagués vista fer alguna cosa deshonestat? Jo crec que ab crida ho haguera publicat per tota la cort e encara per la ciutat. Esperança tinc en Déu que la sua malvada llengua deshonestat e maldient, acompanyada d'injurioses blasfèmies, que jo li'n faré passar condigna pena.

-¿Qui em faria a mi estar -dix Estefania-, per temor de pare, de no dansar e festejar segons a nosaltres, donzelles cortesianes, és dat? Com sia cosa acostumada com les donzelles estant en cort se tenen a molta glòria que sien amades e festejades, com tinguen tres maneres d'amor, ço és: virtuosa, profitosa e viciosa. La primera, que és virtuosa e honorosa, és quan algun gran senyor, infant, duc, comte o marquès, qui serà molt favorit e cavaller molt virtuós, si aquest tal ama una donzella, a ella li és molta d'honor que totes les altres sàpien que aquest dansa o juny o entra en batalla per amor d'ella, e fa fets honorosos de renom e fama; ella lo deu amar perquè és virtuós e d'amor virtuosa. La segona és profitosa, e aquesta és quan algun gentilhom o cavaller d'antic llinatge e molt virtuós, amarà una donzella e ab donatius la induirà a sa voluntat, e no l'amarà sinó per son profit ; tal amor a mi no plau, que tan prest com lo profit cessa, l'amor defall. La terça és viciosa, com la donzella ama lo gentilhom o cavaller per son delit, lo qual serà fart de raó ab les paraules molt afables que vida vos donen per un any, emperò si d'allí avant passen, e poden aplegar al llit encortinat e los llançols bé perfumats, e tota una nit d'hivern poden estar; tal amor com aquesta me par molt millor que neguna de les altres.

Com la Princesa oí així parlar a Estefania de tan bona gràcia, pres-se a son riure e passà-li gran part de la malenconia que tenia.

-E esperau un poc, senyora -dix Estefania-, encara vos vull més dir de tres articles de la fe, los quals vostra altesa no sap ni ha per ventura jamás oïts dir. La bona condició de nosaltres per gràcia de Déu és tal, que si los hòmens la sabien, ab menys treball induirien les donzelles a llur voluntat si servaven aquest orde. Totes nosaltres som naturalment de tres calitats, e per lo meu mal conec lo de les altres. La primera, totes som cobdiciosos; la segona, goloses; la terça, luxurioses. En lo primer article l'home de bon sentiment deu treballar en conèixer la dona que ama quala d'aquestes tres calitats li plau més, car si és més cobdiciosa, e posat cas que

sia enamorada d'altri, e vós li donau més que l'altre, per la cobdícia lleixarà aquell e amarà a vós; en aquesta manera la fareu desenamorar d'aquell qui primer amà, e amarà a vós; après que sou passat a ella, vos darà lo vostre, e tot lo seu. Si és golosa, trameteu-li presents de moltes maneres de llepolies e de fruites novelles, e del que ella més se delita. Si és luxuriosa, com parlareu ab ella no li parreu sinó del mester de ço que ella s'alta. E encara tenen una altra major bondat, que les qui són casades, si s'enamoren de negú no volen haver amistat ab home qui sia millor que son marit ni igual, ans nos baixam a més vils que ells no són e som enganadores de nostra honor e de la corona d'honestat. Com la dona ix del ventre de sa mare, en la front porta escrit ab lletres d'or Castedat. Açò jo davant altri no gosaria dir, mas acuse a mi mateixa primera que a neguna de les altres. Emperò mirau la comtessa de Miravall com li pres que cometé adulteri e hagué la pena que mereixia, car en fe e seguretat sua, dormint lo marit en lo llit, ella posà en la cambra un gentilhom, e no dels millors, de qui ella ea enamorada. Lo Comte despertà's e no es trobà la muller al costat. Dreçà's en lo llit e sentí remor en la cambra; llevà's corrent e donà grans crits, e pres una espasa que tenia al cap del llit. La Comtessa apagà la llum. Lo fill, qui dormia en una recambra, saltà del llit e encès una antorxa, e entrà en la cambra del pare. Lo gentilhom qui véu lo fill ab la llum, donà-li ab l'espasa per lo cap e matà'l. E lo Comte matà akl gentilhom e a la Comtessa, e foren pagats de llur maldat.

E estant elles en aquestes raons, l'Emperadriu demanà de sa filla on era, que molt havia que no l'havia vista. Ella xiqué en la sala e trobà allí a l'Emperadriu que li demanà de què tenia tan vermells los ulls.

-Senyora -dix la Princesa-, lo cap hui tot lo dia me fa mal.

Féu-la seure en les sues faldes, e estava-la besant moltes voltes.

Lo següent dia dix Tirant a Diafebus:

-Parent e germà, prec-vos que aneu al palau e posau en raons a la Princesa e vejau si poreu sentir de sa altesa com ha pres lo fet de l'espill.

E Diafebus hi anà prestament e trobà l'Emperador que entrava en missa. Com fon acabada, Diafebus s'acostà a la Princesa i ella demanà-li què era de Tirant.

-Senyora -dix Diafebus-, partit és de la posada per anar a seure en la cadira del juí.

-¡Si sabésseu -dix la Princesa- quin joc me féu lo dia passat! Ab un espill me requerí d'amors. Mas deixau-lo'm veure, que jo li diré coses que no hi pendrà gens de plaer.

-Ai senyora bona! -dix Diafebus-. Tirant ha portat ací flames de foc i no n'hi ha trobades.

-Si -dix la Princesa-, mas lla la llenya és de malves e, per l'aigua que ha passat, tota és tornada humida! Mas ací n'hi trobareu, en aquest palau, de majors e de millors, i escalfa molt més que vós no dieu. És d'una llenya qui ha nom Llealtea, la qual és

molt tendra e seca e dóna repòs ab alegria a qui escalfar-s'hi pot.

-Senyora, façam així com vos diré -dix Diafebus-. Si a la vostra celsitud vendrà en plaer, prengam de les vostres, qui són bones i seques, e de les nostres, qui són molles e humides; e façam de tot una massa a semblança e factura vostra e del virtuós Tirant.

-No! -dix la Princesa-, que dos extrems no estan bé en una.

E burlaren així fins que foren tornats en la cambra. Diafebus pres comiat e tornà-se'n a la posada, e recità a Tirant tot lo parlament que havia tengut ab la Princesa.

Com foren dinats, e Tirant conegué que l'Emperador devia dormir, ell e Diafebus anaren al palau; e d'una finestra Estefania los véu venir. Ab cuitats passos ho anà a dir a la Princesa:

-Senyora, ja vénen los nostres cavallers.

E la Princesa ixqué en la cambra de parament. Com Tirant véu a sa senyora, féu-li molt gran reverència humiliant-se molt a ella, e la Princesa li reté les saluts ab la cara no prou afable ni segons havia acostumat. Tirant, no prou content del gest de sa senyora, ab veu baixa e piadosa li dix lo següent parlar:

-Senyora de totes perfeccions complida, suplic a l'excel·lència vostra voler-me dir lo vostre pensament, que a mi par que dies ha no he vist fer tal comport a l'altesa vostra.

-Lo meu comport -dix la Princesa- no és de plaure a Déu ni menys al món, emperò puix la sort vos ha portat en fer aquest novell cas, vos diré la causa per on lo vostre poc saber e bondat se mostraran.